

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-ЕКОЛОГІВ

Жатова Г.О.

Кандидат сільськогосподарських наук,
професор кафедри екології та ботаніки
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

Зубцова І.В.

старший викладач кафедри екології та ботаніки
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна

Сьогодення потребує креативних підходів до кваліфікованої підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Одним із шляхів оновлення контенту освіти і його гармонізації із сучасними вимогами щодо інтеграції до європейського освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття ключових освітніх компетентностей та ефективних шляхів їх реалізації [5].

Екологічна культура є узагальненою характеристикою якостей особистості та невід'ємною складовою підготовки фахівця-еколога і включає елементи, пов'язані між собою, а саме: екологічні знання та екологічну свідомість. Екологічна свідомість вважається високим рівнем психічного відображення природного і штучного середовища, власного внутрішнього світу, ролі людини у навколишньому світі. На формування екологічної свідомості впливають екологічні знання, які є базисом адекватного ставлення людини до екологічних проблем. [1].

Екологічну культуру людина набуває в процесі екологічного виховання. У широкому розумінні екологічне виховання розглядається як процес засвоєння людиною певної системи екологічних знань, норм і цінностей. Екологічне виховання є складовою етично-морального виховання, уособлює єдність екологічної свідомості і поведінки, гармонійної до природи. Мета екологічного

виховання – формування екологічної культури, на базі екологічних знань та екологічної свідомості. Це вимагає дотримання моральних і правових принципів природокористування, активну діяльність по вивченню і збереженню природи [6].

У вищих навчальних закладах формуванню екологічної культури сприяє насамперед наукова діяльність студентів, робота в предметних гуртках, участь у міжнародних та регіональних наукових і еколого-освітніх проектах, акціях на підтримку охорони об'єктів природно-заповідного фонду, в озелененні міст тощо [4, с. 15].

Формування екологічної культури студентів ЗВО здійснюється у процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу. Особлива роль належить загально-екологічним курсам («Загальна екологія», «Основи екології»), які формують фундаментальні знання щодо екологічних проблем, спираючись на зміст інших дисциплін («Біологія», «Хімія», «Фізіологія рослин»).

Важливим напрямком формування екологічної культури та екологічної свідомості є організація міжпредметних дискусій, студентських наукових гуртків, ділових ігор, групової роботи з ілюстративним матеріалом (періодичні видання, відео), що допоможе студентам систематизувати екологічні знання. Доцільно при цьому використовувати інтерактивні методи навчання: круглі столи (дебати та дискусії), мозкові штурми, рольові ігри, евристичні бесіди, кейс-метод, мастер-класи та тренінги. Особливе значення мають коментарі та роз'яснення викладача, оскільки навчальний процес має бути діалогом наставника і студента, що суттєво підвищує мотивацію до навчання [2].

При формуванні екологічної культури студентів ефективно використовують такі рівні активності: активність відтворення (характеризується прагненням студента зрозуміти, запам'ятати, відтворити екологічні знання, оволодіти способами їх застосування за зразком) та активність інтерпретації (пов'язана з прагненням студента осягнути суть досліджуваного процесу чи явища, встановити зв'язки, оволодіти способами застосування екологічних знань у змінених умовах), творча активність

(передбачає вмотивованість студента до теоретичного осмислення екологічних знань, самостійний пошук вирішення проблем) [8, 10].

Важливого значення для забезпечення процесу формування екологічної культури та свідомості майбутніх фахівців-екологів у процесі професійної підготовки набувають різноманітні підходи, з яких, на наш погляд, найбільш вагомими є системний та міждисциплінарний [3].

Системний підхід забезпечує отримання уявлення про об'єкт дослідження, дозволяє бачити екологічну культуру як цілісний об'єкт та передбачає розгляд екологічної культури майбутнього фахівця як цілісної системи [7].

Міждисциплінарний підхід у процесі навчання забезпечує оволодіння студентами системою наукових знань, практичних умінь і навичок, специфічних для кожної навчальної дисципліни; розвиток розумових здібностей, пам'яті, волі, емоцій особистості, інтересів, здібностей. Плануючи зміст, методи та форми навчання, викладачі повинні забезпечити усвідомлення студентами всього комплексу завдань дисциплін, які вивчаються. Ці завдання мають відображати основні етапи процесу засвоєння знань: від сприймання навчальної інформації до використання знань на практиці. Такий підхід розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, особливостей навчального матеріалу різних дисциплін. Використання міждисциплінарного підходу в загальному процесі формування екологічної культури визначає місце кожної дисципліни, узгодження форм та методів роботи, їх постійне вдосконалення. Міждисциплінарні зв'язки циклів дисциплін гуманітарного, природничо-наукового, професійної і практичної підготовки, які сприяють формуванню екологічної культури фахівців-екологів проходять через елементи знань, практичну спрямованість матеріалу, методичні особливості його передачі та сприяють послідовному розкриттю сутності засвоєваних студентами екологічних знань, умінь і навичок, стимулюють формування ціннісного ставлення до природи, її недоторканності та унікальності; розвитку системного й творчого мислення студентів, формуванню їхньої пізнавальної

активності, самостійності, інтересу до пізнання природи. Екологічні знання, здобуті студентами на міждисциплінарній основі, виконують провідну роль у пізнавальній природоохоронній діяльності, підвищують продуктивність розумових процесів [9, с. 13; 11, с. 84; 12, с. 5].

На сучасному етапі оновлення освіти у ЗВО – розвиток екологічної культури та екологічної свідомості студентів, майбутніх фахівців, потрібно розглядати як складову частину, необхідну для їх подальшої успішної життєвої самореалізації, для здійснення способу життя в гармонії з природою, підвищення затребуваності в суспільстві.

Література:

1. Білецька Г. А. Критерії, показники й рівні сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх екологів. *Освіта та педагогічна наука*. 2014. № 2 (163). С.19–24.
2. Білик Л. І. Теоретико-методичні основи формування екологічної відповідальності студентів у системі виховної роботи вищого технічного навчального закладу: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2005. 51 с.
3. Кашканова Г. Г. Основні принципи формування професійної спрямованості студентів. *Освітнянські обрії: реалії та перспективи*. зб. наук. праць. Київ: ПТОО, 2007. № 1(1). 432 с
4. Пузир Т. М. Роль екологічної освіти в процесі підготовки молодших спеціалістів. *Сучасні проблеми екології та геотехнологій*. Матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. студентів, магістрів та аспірантів. м. Житомир, 2012. С. 15.
5. Рибалко Ю. В. Формування професійної компетентності майбутніх екологів у фаховій підготовці у вищих аграрних навчальних закладах: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2013. 230 с.
6. Рідей Н. М. Ступенева підготовка майбутніх екологів: теорія і практика: монографія. 2-ге вид., перероб. та доп. Херсон: Олді-плюс, 2011. 650 с.

7. Рудоміно-Дусятська О. В. Екологічна психологія: навч. посіб. Київ: Інститут післядипломної освіти КНУ ім. Тараса Шевченка, 2001. 71 с.
8. Соболева С. М. Екологічна підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю засобами проектних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 21 с.
9. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2006. 21 с.
10. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності: навч. посіб., вид. 3-є, перероб. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2012. 364 с.
11. Puzyr T. M. Scientific approaches to formation of ecological culture of environmental technicians during training. *Nauca i Studia. Filozofia. Filologiczne nauki. Pedagogiczne nauki. Przemysl*, 2015. № 9 (140). P. 82–86.
12. Stapp W. M. The Concept of Environmental Education. *The Journal of Environmental Education*. 2009. № 1. P. 5-9.